

Dansens og musikkens rødder 18

Kedelflikkerdans og Mormon dans fra Thisted

af Per Sørensen

I sidste nr. af Hjemstavsliv fortalte jeg om Kedelflikkerdansen oprindelse og om, at F.F.F. fik dansen nedskrevet i begyndelsen af dette århundrede. – Jeg er siden kommet i tanke om, at Kedelflikkerdansen fra Vendsyssel er en af de allerførste danse, der er nedskrevet i Danmark, nemlig i juleferien 1898. Det kræver selvfølgelig en forklaring, da de fleste er bekendte med, at folkedanserbevægelsen blev startet i år 1900 efter at Andreas Otterstrøm i sommeren 1899 var blevet inspireret af det svenske folkedanserhold "Philochoros". Efter denne opvisning startede han sit eget hold, hvor man dansede de svenske danse, men inden længe kom behovet efter at få at vide, om der ikke var nogle gamle, danske folkedanse, man kunne danse.

Men på det tidspunkt, hvor Andreas Otterstrøm starter i København, er der allerede 2 andre steder, hvor man er begyndt at interessere sig for de gamle almuedanse.

Det ene sted er i Stubbekøbing på Falster, hvor apoteker Reddelin har startet sit eget hold, hvor man danser gamle danse fra Falster.¹ Det andet sted er på Askov Højskole.²

På Askov Højskole havde man på vinterholdet 1898-1899 en elev fra Upsala, der hed Eva von Bahr. Hun var, hjemme i Sverige, medlem af "Philochoros", og mens hun gik på Askov Højskole, lærte hun højskoleeleverne og lærerne nogle af de svenske danse. Ingeborg Appel var en af lærerinderne, og hun var meget optaget af disse danse og fik snart startet et lille hold blandt nogle af eleverne. Blandt eleverne var der den 17-årige lærerdatter, Johanne Marie Larsen fra Vennebjerg i Hjørring Amt, og hun kunne danse Matrosdans, som de andre så fik lært. Dansen havde hun lært af sin bedstemor. Denne bedstemor kunne i øvrigt flere danse – så lærerinden Ingeborg Appel bad Johanne om at opspøge sin bedstemor og få lært nogle flere danse, når hun var hjemme på juleferie. Det lykkedes overordentligt godt, for da Johanne kom tilbage til Askov efter nytår, havde hun 8 danse

Gl. tysk koloreret kobberstik af en kedelflikker.

med, som hun havde lært af bedstemoren. Nogle af de danse, som hun havde lært, var: Kedelflikkerdans, Kontradans, Den toppede Høne, Bøhmerdans, Matrosdans.

Rygtet om, at man på Askov Højskole dansede gamle, svenske og danske folkedanse spredtes hurtigt ud over hele Danmark. Kongelig skuespiller Peter Jerndorff, skriver til højskolen, at han meget gerne vil komme og se de gamle danse, – derfor arrangeres en opvisning d. 6. juli 1899, hvor man danser nogle af de svenske danse og dansene fra Vendsyssel. Jerndorff var så glad for det, han havde set, så da han kom tilbage til København, fik han sendt fru balletinstruktør Valbom til Askov for at se på folkedans.

Da F.F.F. i 1901 beslutter at begynde at udgive dansebeskrivelseshefter, er der ingen tvivl om, at de har haft kontakt enten med Johanne Larsen eller hendes bedstemor, da der faktisk, i hefte I og II, er en del danse fra Vendsyssel, deriblandt de danse, der blev danset på Askov Højskole vinteren 1898-1899.

Mormon dans
Thisted

Da jeg nu har prøvet på at bevise, at der faktisk var indsamling- og folkedansarbejde i gang, inden F.F.F. begyndte i år 1900, skal jeg i samme åndedrag sige, at disse tiltag var sporadiske, og at det stadigvæk først og fremmest var F.F.F.'ernes fortjeneste, at vi har en folkedanserbevægelse i dag – dels p.g.a. det landsdækkende danseindsamlingsarbejde, der blev iværksat – dels p.g.a. den organisationsstruktur, der blev opbygget – og dels ved ihærdig undervisning af unge instruktører, der skulle ud at virke i hele Danmark.

Denne gang vil jeg fortælle om en variant fra Thisted; men inden da får I et lille dansevers til Kedelflikkerdansen, som har været brugt i begyndelsen af dette århundrede.

Jeg fandt oprindelig danseverset i et opvisningsprogram,³ der har været brugt til et jubilæumsdyrskue i Horsens i juli 1922. Programmet var sendt fra danselærer Rasmus Jensen, Horsens til danselærer Gunnar Køster, Kolding, da hans dansere skulle til Horsens for at give opvisning. Om danseverset er lavet af Rasmus Jensen i 1920'erne, eller om det er ældre, har været umuligt at opklare.

Kedelflikkerdansen

Melodi: Kedelflikkerdansen fra Vendsyssel

Og kukkeren kukker på heden,
den bryder sig pokker om reden,
om sommeren kommer den dragende,
om vinteren flyver den bort.
Jeg fandt en flok piger forleden,
med pæne små træsko forneden,
en lys, en mørk, en tynd, en tyk,
en lang, en krum og en kort.
Vi skal ha' godt vejr i morgen,
så slår vi et søm gennem sorgen,
så lægger vi randslen på ryggen.
Så drage vi sønder ad by,
vi synger mod himlens skyer
og rundt om i gårde og byer,
der flikker vi bøndernes kedler,
de bliver så gode som ny,
så danse vi med vore piger,
Hvis én siger nej, så er der nok, der vil,
vi tager hinanden om nakken,
så drager vi syngende frem,
og ledte I rundt i syv riger,
og stiller I sytten prinsesser i rad,
jeg holder dog på vore egne,
der findes ej mage til dem.
Jeg har, med tilladelse fra Foreningen til
Folkedansens Fremme, fået lov at fortælle om en morsom variant af Kedel-

Chr. Dalsgaards⁴ kendte billede fra 1856 af de 2 mormoner, der besøger en landsbytømrers hus.

flikkeren, som ligger i foreningens dansesearchiv. Jeg har valgt at skrive om den, da vi netop i den ser et typisk eksempel på, hvordan dansene er blevet ændret - nogle har fået nyt navn, trin forsvinder, nye trin kommer til, og opstillingen bliver ændret, så helt nye dansevarianter opstår.

I arkivet hos F. F. F. ligger der en lille samling danse fra Thisted - desværre har det ikke været muligt at finde ud af, hvem der har indleveret samlingen; men i denne samling ligger Mormon dansen.

Her er den originale ordlyd af dansebeskrivelsen:

Mormon dansen

1 Herre og 2 Damer - 2 Herrer og 4 Damer over for hinanden

O X O
O X O

- I a Kredse (alle)
- b "Parrene" frem mod hinanden m. Tyrolertrin og tilbage igen medens højre Dame drejer sig under Herrens Opløftede Arm.
- c gentages nu med venstre Dame rundt.
- d Kredse m. Livfatning
- e 2 små Kredse m. Livfatning

- II 1 Håndsmølle
- III 2 Håndsmølle (Dobbeltring)
- IV Livfatning
- V Slut m. "små Kredse"

Som I kan se, er dansebeskrivelsen mangelfuld - særlig, hvad trin angår; men det problem står en danseforsker ofte med.

Da vi ikke kan vide hvilke trin, der har været brugt, vil dansen både kunne bruges med gangtrin, hurretrin eller hoptrin. Ser vi på den oprindelige Kedelflikkerdansen fra Vendsyssel, er der mange hoptrin i dansen, så måske har det også været brugt her.

Her kommer min personlige fortolkning af, hvordan den kan have været danset:

Musikkens tempo: (metronom ca. 92 - 100).

Opstilling: 1 herre og 2 damer - 2 herrer og 4 damer overfor hinanden

O X O
O X O

Trin: Hoptrin eller gangtrin eller hurretrin og hopsatrin

1 - 8 1. tur a) Stor kredse, 16 hoptrin til venstre (eller gang / hurre).

1 - 8 b) "Parrene" danser med 4 langsomme hopsatrin mod hinanden og 4 langsomme hopsatrin tilbage, medens højre dame drejer venstre om under herrens løftede arm.

9 - 16 c) "Parrene" danser atter mod hinanden, 4 langsomme hopsatrin og 4 langsomme hopsatrin tilbage, medens ven-

Medlemmerne har ordet

- stre dame drejer højre om under herrens løftede arm.
- 9 - 16 d) Stor kreds med livfatning, 16 hoptrin (eller gang /hurre).
- 17 - 24 Små kredse med livfatning, 16 hoptrin (eller gang /hurre).
- 1 - 8 2. tur a) Enhåndsmølle, 16 hoptrin til venstre (gang / hurre).
- 1 - 8 3. tur a) Dobbeltkreds, 16 hoptrin til venstre (gang / hurre).
- 1 - 8 4. tur a) Stor kreds med livfatning, 16 hoptrin til venstre (gang / hurre).
- Afdeling b), c), d) og e) ers ens i alle ture.

1 - 8 Dansen slutter med små kredse med livfatning, 16 hoptrin til venstre (gang / hurre).

Mormon dans er et underlig navn at give en dans; men det kan kun skyldes, at hver herre har 2 damer.

Mormonerne startede i U.S.A i 1820'erne, hvor deres religiøse leder, Joseph Smith, af Gud havde fået pålagt at skrive en ny bibel (Mormons Bog). I 1830'erne havde bevægelsen stor vækst, og mormonerne drog vestpå som nybyggere. I begyndelsen af 1840'erne sendte mormonerne et stort antal missionærer til Europa, og disse missionærer kom til Danmark i 1850.

I Nordjylland fik mormonerne flest tilhængere. Mange af de fattige nordjyder lod sig voksendøbe og konverterede

til mormonisme, og ikke mindre end 17000 udvandrede til staterne i 1850'erne.

En af de mærkesager, der i forrige århundrede gang på gang blev trukket frem, når samtalen handlede om mormonerne, var, at man indenfor bevægelsen i en periode tillod mændene at have flere koner, hvilket mange danskere var forarget over. Der er heller ingen tvivl om, at netop mormonerne flerkoneri har givet navn til dansen fra Thisted, hvor hver herre har 2 damer. I øvrigt en reminiscens fra Kedelflickerdansen.

Ja ! Sådan gik det til, at den gamle rækkedans om Kedelflickeren blev til en triodans for 2 par om Mormonerne. - God fornøjelse, hvis I vil prøve at danse den.

Kildehenvisninger:

1. "Gamle Danse fra Lolland-Falster" af Foreningen til Folkedansens Fremme. 2. udgave. Kbh. 1996.
2. "Et lille Blad af Folkedansens Historie" af Ingeborg Appel. Hjemstavsliv nr. 2 - 16. årgang 1944.
3. Findes på Folkemindesamlingen i Køster-samlingen.
4. Billedet kendes i forskellige varianter – originalmaleriet tilhører Statens Museum for Kunst.